

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ Н. В. Сментина

“___” грудня 2017 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за
магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему:

**«Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку
(на прикладі ринку зерна)»**

Виконавець

студентка VI курсу ФЕУП

Генчева Валерія Георгіївна _____

/підпис/

Науковий керівник

д. е. н., доцент

Сментина Наталія Валентинівна _____

/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОН'ЮНКТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТОВАРНОГО РИНКУ	6
1.1. Поняття, необхідність та основні завдання кон'юнктурних досліджень товарного ринку	6
1.2. Методи кон'юнктурних досліджень товарного ринку	13
1.3. Поняття, різновиди та структура ринку зерна	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ЗЕРНА	25
2.1. Основні суб'єкти на ринку зерна	25
2.2. Оцінка кон'юнктури ринку зерна України	32
2.3. Сучасний стан світового ринку зернових культур та місце України в ньому.....	42
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗНІ ПЕРСПЕКТИВИ НА РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	50
3.1. Основні проблеми розвитку зернового ринку України та перспективи держави у світовому масштабі	50
3.2. Прогноз кон'юнктурних показників ринку зерна України	63
ВИСНОВКИ	76
Список використаних джерел	79

ВСТУП

Актуальність теми. На функціонування господарських систем помітно впливає інформація про стан національної економіки та ефективність ринкових механізмів конкуренції, ціноутворення, попиту і пропозиції, податків, грошей, валюти та інших процесів.

Сучасна економіка функціонує у часи постійних змін, що носять різноманітний характер, приймають різні форми і стосуються як економіки в цілому, так і окремих ринків. Найгостріше ці зміни проявляють себе саме в період економічних криз. З'являється дійсна потреба в вивченні реального становища економіки, в аналізі тенденції її змін і прогнозуванні економічних змін товарних ринків, для створення передумов позитивного розвитку ринкових відносин. Оцінити якісні та кількісні перетворення можна за допомогою кон'юктурних досліджень. Тож не випадково кон'юнктура є предметом багатьох досліджень.

Кон'юнктура – це економічна ситуація, що складається на ринку та характеризується рівнем попиту і пропозиції, ринковою активністю, цінами, об'ємами продажів, рухом відсоткових ставок, валютного курсу, заробітної плати, дивідендів, а також динамікою виробництва і споживання

Найважливіша складова агропромислового комплексу – зернова галузь. Рівень розвитку зернового господарства значно впливає на стан інших галузей АПК і, як наслідок, на соціально-економічну ситуацію в країні. Забезпечення населення продуктами вітчизняного виробництва – важливий стратегічний напрямок, оскільки це має величезний вплив не лише продовольчу, а й на національну безпеку країни.

Серед численних наукових розробок подібного спрямування можна виокремити праці таких учених, як О. І. Кондратюк, П. І. Гайдуцький, І. Г. Кириленко, Є. М. Кирилюк, В. М. Лисюк, Р. П. Саблук, та ін. Не дивлячись на їхній вагомий внесок, зерновий ринок вимагає постійної уваги, особливо в умовах глибокої продовольчої кризи та подальших досліджень.

Мета роботи полягає в узагальненні теоретичних аспектів кон'юнктурних досліджень товарних ринків, в аналізі сучасного стану на ринку зерна України та світу, у виявленні прогнозних перспектив ринку зерна України в контексті основних завдань державної економічної політики.

Мета дослідження зумовила вирішення наступних завдань:

- визначити сутність та основні завдання кон'юнктурних досліджень товарного ринку;
- розглянути методи кон'юнктурних досліджень;
- охарактеризувати ринок зерна, його різновиди та структуру;
- узагальнити економічні інтереси суб'єктів ринку зерна;
- провести загальну оцінку кон'юнктури зернового ринку України;
- дослідити сучасний стан світового ринку зернових культур та визначити місце України в ньому;
- проаналізувати проблеми розвитку зернового ринку України та визначити перспективи держави у світовому масштабі;
- спрогнозувати зміну показників, що характеризують ситуацію на ринку зерна України.

Об'єкт роботи – процес дослідження на прогнозування кон'юнктури ринку зерна.

Предмет роботи – сукупність теоретичних та прикладних аспектів кон'юнктурних досліджень та прогнозування попиту на товарному ринку.

Методи дослідження. В якості методів дослідження були обрані наступні: діалектичний – для виявлення стану об'єктів в процесі їх життєдіяльності на досліджуваному ринку; аналіз - для деталізації та розділення об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи; синтез для узагальнення розрізнених аспектів методики формування показників; порівняння для зіставлення даних галузі у динаміці; табличний (графічний) – для наочного відображення результатів дослідження. Було використано комп'ютерну програму Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження слугували фундаментальні положення теорії кон'юнктурного аналізу, законодавство України про зерно та ринок зерна в Україні, а також державні цільові програми, офіційні статистичні матеріали державної служби статистики України, результати наукових узагальнень дослідників щодо ситуації на ринку зерна України і світу.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження підготовлена стаття на тему «Прогнозні перспективи на ринку зерна України», яка опублікована у виданні «Науковий студентський вісник» факультету економіки та управління підприємництвом.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень дозволяють зробити наступні висновки.

1. Кон'юнктура ринку – це економічна ситуація, що складається на ринку та характеризується рівнем попиту і пропозиції, ринковою активністю, цінами, об'ємами продажів, рухом відсоткових ставок, валютного курсу, заробітної плати, дивідендів, а також динамікою виробництва і споживання. Кон'юнктурні дослідження за своєю сутністю – це система дій та заходів науково-дослідної діяльності, що спрямовані на отримання достовірної інформації про стан кон'юнктури галузевого, товарного чи регіонального ринку. Основна мета кон'юнктурних досліджень – виявлення та моделювання тенденцій та закономірностей розвитку ринку.

2. Методами кон'юнктурних досліджень прийнято вважати діалектичний спосіб підходу до аналізу процесів ринку в їх формуванні та розвитку.

Методи, що зазвичай використовують в кон'юнктурному аналізі, традиційно поділяють на три основні групи: методи економічного загальносистемного аналізу; економіко-математичні методи; економіко-статистичні і методи математичної статистики.

3. Ринок зерна займає важливе місце не лише в структурі аграрних відносин, а й загалом в економіці держави. Зернова продукція є джерелом багатства народу. Зерновий ринок – це система товарно-грошових відносин, що виникають між його суб'єктами в процесі виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямів реалізації зерна та визначення цін, а також державного контролю за його якістю та зберіганням. За критерієм окремих видів зернової продукції, зерновий ринок поділяється на такі три основні сегменти: ринки продовольчого та фуражного зерна і ринок насіння.

4. Відповідно до «Закону про зерно та ринок зерна в Україні» суб'єктами ринку зерна вважають: суб'єкти виробництва зерна; суб'єкти зберігання зерна;

Аграрний фонд та інші суб'єкти державних заставних закупівель зерна та державної аграрної інтервенції; акредитовані біржі; Аграрний страховий пул створений відповідно до Закону України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою"; Гарантійний фонд; інші суб'єкти господарювання, що діють на ринку зерна.

5. За останні п'ять років виробництво зернових та зернобобових культур в Україні зросло майже на 43%. При цьому акцент зроблено на традиційних для України зернових культурах: пшениці, кукурудзі, ячменю та соняшнику.

6. Структура виробництва зернових та зернобобових у 2016 має такий вигляд: кукурудза (33%), пшениця (31%), соняшник (16%), ячмінь (11%), соя (5%), ріпак і кольза (1%), овес (0,6%), жито (0,5%), сорго (0,3%), просо (0,2%), гречка (0,2%), рис (0,08%), тритикале (0,07%) та зернобобові, що включають квасолю, горох, нут, сочевицю та люпин солодкий, (1%).

7. У виробництві зернових в Україні лідирує Полтавська область (9%), де було вироблено 5783,1 тис. тонн, що майже на 8% більше ніж у попередньому році. На другому місці – Вінницька область (8%) – 5563,5 тис. тонн. Третє місце між собою поділяють Харківська та Одеська області (7%), – 4316,7 тис. т та 4403,3 тис. т відповідно. Найнижчий відсоток у структурі виробництва (1%) належить трьом областям: Івано-Франківській, Чернівецькій, Закарпатській, де виробництво зерна становило 772,8 тис. тонн, 507,4 тис. тонн та 412,4 тис. тонн відповідно.

8. Незважаючи на нестабільну ситуацію в Україні, зернотрейдери продовжують штурмувати зарубіжні ринки. Найбільші компанії-експортери в Україні – «Нібулон», «Кернел», «Каргілл», ДПЗКУ, «Європа-Транс ЛТД».

9. Володіючи безумовно вигідним геополітичним розташуванням та потужний ресурсний потенціалом, Україна має всі шанси стати одним із світових лідерів експорту зерна. Однак низка проблем, пов'язаних із логістичним обслуговуванням експортних поставок, суттєво знижує конкурентоздатність українського зерна на світових торговельних площадках.

10. Що стосується прогнозних показників, то в Україні очікується збільшення виробництва зернових та зернобобових.

Посівні площі у майбутньому будуть зменшуватись, разом з тим, це не позначиться на збільшенні валового збору зернових та зернобобових культур. Це можливо за рахунок збільшення урожайності зернових яка помітно зростатиме кожного року.

Прогноз попиту на пшеницю та ячмінь буде стрімко зростати. До 2018 року попит зросте приблизно на 30000 тис. тонн у порівнянні з 2012 роком.

З кожним роком відбуватиметься стабільне збільшення експорту зернових, прогноз також буде підтримувати цю тенденцію, і в 2018 році обсяг експорту зерна становитиме близько 48000-49000 тис. тонн.

Загалом згідно з прогнозом в Україні намітилася чітка тенденція до зростання валового виробництва зерна на найближчі роки. Слідом за виробництвом зростатиме й експорт зерна, що збільшить надходження грошових коштів до державного бюджету. Відповідно, зернова галузь має значний потенціал розвитку, що може сприяти покращенню економічної ситуації не лише в агропромисловому комплексі, а й в економіці України загалом. Однак зміцнення потенціалу та розвиток зернового сектору повинен відбуватися за умов правильної державної політики стосовно підтримки аграрного комплексу в цілому, та зокрема зернової галузі.

Список використаних джерел

1. Оболенцева Л. В. Кон'юнктурні дослідження галузевого ринку: підручник / Л. В. Оболенцева; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 249 с.
2. Большой энциклопедический словарь / А.Б.Борисов (авт.-сост.). – М.: Книжный мир, 1999. – 896 с.
3. Кощій О.В. Теоретичні засади багатоциклічності формування економічної кон'юнктури / О.В. Кощій // Економічні науки. Серія "Економічна теорія та економічна історія". Збірник наукових праць. ЛНТУ. - Випуск 6 (23). - Ч. 1. - Луцьк, 2009.
4. Румянцева С. Ю. Эволюция понятия и методологии анализа экономической конъюнктуры / С.Ю. Румянцева // Вестник СПбГУ, 2004. - Сер. 5. Вып. 4. - С. 22-34.
5. Кощій О.В. Теоретичні засади багатоциклічності формування економічної кон'юнктури / О.В. Кощій // Економічні науки. Серія "Економічна теорія та економічна історія". Збірник наукових праць. ЛНТУ. - Випуск 6 (23). - Ч. 1. - Луцьк, 2009.
6. Азрилиян А. Н. Большой экономический словарь/под ред. А. Н. Азрилияна. – 5-е изд. доп и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1472 с.
7. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры. Избранные сочинения / Ред. колл. Л.И.Абалкин и др. – М.: Экономика, 1993. – 526 с.
8. Райзеберг Б. А. Современный экономический словарь/Б. А. Райзеберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. –М.: ИНФРА-М, 2006. – 495 с.
9. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів та послуг в Україні. Одеса: «Атлант», 2010. – 266 с.
10. Карпов В.А., Кучеренко В.Р. Маркетинг: прогнозування кон'юнктури ринку. – К.: Знання, 2003. – 284 с.

11. Дяків Р.С. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Дяківа. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2012. - 704 с.
12. Ліпич Л.Г., Радіщук Т.П. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємства на засадах прогнозування кон'юнктури ринку автомобілебудування: монографія/Л. Г. Ліпич, Т. П. Радіщук. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. - 224 с.
13. Кучеренко В.Р., Андрейченко А.В., Горбаченко С.А., Грінченко Р.В. Аналіз ринкової кон'юнктури.- Одеса: ОНЕУ, 2014.- 345 с.
14. Овсієнко В. Витоки української економічної школи//Освіта. №4-5 – 2001. – 452 с.
15. Косенков С.І. Маркетингові дослідження: навчальний посібник/ С.І Косенков; Ред. Ю. Харковий. –К.: СКАРБИ, 2014. -464 с.
16. Планування ділового розвитку фірми: навчальний посібник / за заг. ред. д.е.н., проф. В.Р. Кучеренко. - вид. 3-є, виправлене та перероблене. – Одеса : Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2013. – 339 с.
17. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів та послуг в Україні. Наукове видання / під науковим керівництвом і ред. д.е.н., проф. Кучеренка В.Р. – Одеса: «Атлант», 2014. – 164 с.
18. Єріна А.М., Захожий В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
19. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник. — К.: АБУ, 2012. — 480 с.
20. Баканов М.И. Теория экономического анализа/М.И. Баканов — М.: Финансы и статистика, 2011. – 416 с.
21. Мацелюх Н. П. Економічні теорії в системі наукових економічних знань : навч. посібник / Н. П. Мацелюх, І. А. Максименко. - 2-ге вид., перероб. та доп. - К. : Центр учб. літ., 2016. - 226 с.
22. Орлов О. О. Планування діяльності промислового підприємства: підручник./О. О. Орлов. - К.: Скарби, 2002. - 336 с.

23. Радіщук Т. П. Особливості прогнозування кон'юнктури товарного ринку/ Т. П. Радіщук//Вісн. нац. ун-ту «Львів. Політехніка» «Проблеми економіки та управління». - 2010. – № 684. – 373 с.
24. Бігдан О.В. Теоретичні аспекти екологізації сільськогосподарського виробництва / О.В. Бігдан // Економіка АПК. – 2012. – №10. – С. 46-53.
25. Кирилюк Є. М. Аграрний ринок як економічна категорія: сутнісні ознаки й особливості / Є. М. Кирилюк // Агросвіт. – 2011. – № 12. – С. 2-10.
26. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / [Б.Й. Пасхавер, О.В. Шубравська, Л.В. Молдаван та ін.]; за ред. акад. УААН Б.Й. Пасхавера; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув.- К., 2009. – 432 с.
27. Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я. Дем'яненко, Ф.В. Іванина // Економіка АПК. – 2009. – №9. – С. 3-9.
28. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України № 5518-VI (5518-17) від 06.12.2012, [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
29. Колесов О.С. Маркетингові дослідження та аналіз ринків зернопродукції регіону / О.С. Колесов. – К.: Задруга, 2002. – 150 с.
30. Зерно України – 2015: державна цільова програма. – К. : ДІА, 2011. – 48 с.
31. Колмаков А.П. Еще раз о ценах на зерно / А.П. Колмаков // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. –2002. – №6. – С. 9 - 12.
32. Колодійчук В.А. Логістична концепція управління запасами на регіональному зерновому ринку В.А. Колодійчук // Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК. – 2012. – №19(1). –С.160–169.
33. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми / О.М.Бородіна, С.В. Кирилюк, О.Л. Попова та ін.; за ред. д-ра екон. наук О.М. Бородіної. – К.: Ін-т екон. та прогнозування НАНУ, 2008. – 264 с.

34. Дмитрук Б.П. Про реформування інфраструктури ринку зерна / Б.П.Дмитрук // Економіка АПК. – 2013. – №1. – С. 60-65.
35. Лысюк В.М. Воспроизводственная функция товарных рынков/ В.М.Лысюк. – Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2011. – 255 с.
36. Нікішина О.В. Інтегрований зерновий ринок у структурі національної економіки: категоріальний аналіз і місія /О. В. Нікішина// Економіка харчової промисловості. Науковий журнал ОНАХТ. – 2013. – №2 (18) – 48 с.
- 37.Нікішина О.В. Баланс інтересів: критерій раціональності економічних відносин (на прикладі державного ринку зерна)/О. В. Нікішина// Економіка харчової промисловості. Науковий журнал ОНАХТ. – 2010. – №4 (8) – 68 с.
38. Ляшенко В.И. Регулирование развития экономических систем: теория, режимы, институты. – Донецк: Дон.НТУ, 2006. – 688 с.
39. Кондратюк О.І. Кон'юнктура ринку зерна України /О.І. Кондратюк//Актуальні проблеми економіки – 2012. -№3(129). – 201 с.
40. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
41. Осокина Д. Кукурузный поток / Д. Осокина// Химия и жизнь. Научно-популярный журнал Академии Наук СССР. – 1981, № 2. (37) – 52 с.
42. Маслак О. Ринок пшениці в Україні та світі /О. Маслак Агробізнес сьогодні. – 2016, № 12. (331) – 17 с.
43. Маслак О. Ринок соняшнику нового врожаю /О. Маслак Агробізнес сьогодні. – 2016, № 22. (341) – 5 с.
44. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк В.М., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месеся-Веселяка, М.М. Федорова. – К. : ННЦІАЕ, 2012. – 1008 с.
45. Лебідь В.М. Сучасний стан ринку зерна України, проблеми та перспективи розвитку/ В. М. Лебідь, К. Є. Прищепя. – 2013. - № 1. – 335 с.
46. ТОП-5 експортерів зернових з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-5-eksporteriv-zernovih-z-ukraini>

47. Украина. Рекордный экспорт зерна не принес рекордной валютной выручки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukragroconsult.com/news/ukraina-rekordnyi-eksport-zerna-ne-prines-rekordnoi-valyutnoi-vyruchki>

48. Світові лідери на ринку експорту-імпорту зерна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://universal-trade.in.ua/torgivlia/svitovi-lideri-narinku-eksportu-importu-zerna>

49. Тимошенко М.М. Стан та перспективи торгівлі України зерном на світовому ринку/ М.М. Тимошенко/ Інноваційна економіка. – 2012. – № 6. – 403 с.

50. Попит і пропозиція на ринку зерна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://um.co.ua/10/10-6/10-66228.html>.

51. Виробництво зернових в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://info-terra.com.ua/proizvodstvo-zernovyh-u.html>.

52. Економічна кон'юнктура і тенденції розвитку ринку зерна в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalteka.ru/order/11340.html>

53. Гайдуцький П. І. Нелегко освоювати цивілізований ринок зерна/ П. І. Гайдуцький//Зерно і хліб. – 2004. – № 1. 25 с.

54. Саблук П. Т. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: практ. посіб./ П. Т. Саблук. – К.: ІАЕ, 2000. – 556 с.